

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
Yayın No: 1520

aklımda deli sorular

-Tanrı ve Din Üzerine Diyaloglar-

Prof. Dr. İsmail Şimşek

Yayın Koordinatörü: Murat Aydemir

Tashih: Ayşe Adan Kurt

Kapak ve İç Tasarımı: Batuhan Yağız Gökmen

1. Baskı, Eylül 2025, Ankara, 1000 adet

ISBN: 978-625-428-740-4

Sertifika No: 48058

© Bütün yayın hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.
Bu eser Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık Ticaret
İşletmesi Yönetim Kurulu'nun 09.05.2025 tarih ve 197
sayılı kararıyla uygun görülmüştür.

Ostim OSB Mah., 1256. Cad., No: 11

Yenimahalle/ANKARA

0312 354 91 31 (pbx)

0312 354 91 32

bilgi@tdv.com.tr

aklımda deli sorular

-Tanrı ve Din Üzerine Diyaloglar-

Prof. Dr. İsmail Şimşek

□ **Prof. Dr. İsmail Şimşek**

1982’de Erzurum Oltu’da dünyaya geldi. Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden 2003 yılında mezun olan Şimşek, 2006 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Felsefesi Bilim Dalı’nda yüksek lisansını; 2013 yılında aynı üniversitede doktorasını tamamladı. Diyanet İşleri Başkanlığında imam-hatip ve Milli Eğitim Bakanlığı’nda İHL meslek dersleri öğretmenliği yaptıktan sonra akademiye geçti. 2019 yılında doçent, 2024 yılında profesör olan yazar Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü’nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. *Dinin Estetik Boyutu, Düşünce Tarihinde Tanrı’nın Özgürlüğü Sorunu, Ataizmden Ateizme Tanrı ve Yanılgılar, Yeni Başlayanlar İçin Din Felsefesi, Yeni Başlayanlar İçin Din Felsefesi Kavramlar Sözlüğü* adlı kitapları bulunan yazarın çeşitli ulusal ve uluslararası dergilerde yayımlanmış çok sayıda makale ve bildirileri bulunmaktadır.

İçindekiler

IX	Ön Söz
I	Tanrı ve Dinlerin Ortaya Çıkışı
7	Tanrı'nın Varlığı
27	Tanrı'nın Sıfatları ve İnsanın Özgürlüğü
42	İnsanın Yaratılışı ve Evrim
56	Kötülük Problemi
79	Niçin İbadet Ederiz ?
85	Din-Ahlak İlişkisi
105	Akıl-İman İlişkisi
113	Din-Bilim İlişkisi
126	Dinlerin Çatışan Hakikat İddiaları
136	Kaynakça

ÖN SÖZ

İnsanın varoluşuyla birlikte bireyler ve topluluklar evrenin anlamı, yaşamın amacı ve varoluşun nihai kaynağını sorgulamış, bu sorgulama ve anlam arayışı onların hem bireysel düşünce dünyalarını hem de kolektif kültürlerini şekillendirmiştir. Tanrı'nın varlığı ve dinî inançlar konusu hep bu arayışların merkezinde yer almış; karşıt fikirlerin, sorgulamaların ve çeşitli metafizik sistemlerin gelişimine zemin hazırlamıştır. Öyle ki onun varlığı, doğası ve dinlerin hakikati üzerine yapılan tartışmalar farklı inanç sistemleri ve felsefi düşüncelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tanrı'nın varlığı temelinde yapılan bu tartışmalarda teizm ve ateizm olmak üzere temelde iki yaklaşım ortaya çıkmıştır. Bu kitap, yüzyıllardır süregelen bu büyük tartışmanın izini sürmekte, teizm ve ateizm arasında geçen fikrî mücadeleyi diyaloglar aracılığıyla okuyucunun zihninde yeniden canlandırmaya çalışmaktadır. Ancak bunu geleneksel akademik anlatım yerine diyalog formu üzerinden yapmayı tercih etmektedir. Bilindiği gibi diyalog, yalnızca retorik bir araç değil; aynı zamanda felsefenin tarihsel gelişiminde merkezî bir role sahip olan sorgulayıcı bir yöntemdir. Sokrates'ten Augustinus'a, Pascal'dan Kierkegaard'a kadar birçok düşünür, diyaloglar ve karşılıklı sorgulamalar üzerinden hakikati araştırmanın yöntemsel değerine dikkat çekmiştir. Bu çalışma da aynı yöntemi benimseyerek, hakikatin empoze edilmesinden ziyade onun arayışına odaklanan bir düşünme biçimini yansıtmayı hedeflemektedir.

Zira bu yöntem, okuyucunun pasif bir bilgi alıcısı değil, aktif bir düşünsel katılımcı olmasını teşvik etmektedir.

Teist ve ateist yaklaşımları belli sorular çerçevesinde, düşünce tarihinde yer alan filozof ve teologların görüşlerinden hareketle ele alan diyaloglar, bir tarafın mutlak hakikate ulaştığını iddia etmektense karşıt görüşlerin birbirini anlamaya çalıştığı, akıl yürütmenin ve düşünsel sorgulamanın ön planda tutulduğu bir zeminde ilerlemektedir. Bu bağlamda diyaloglar için seçilen Yunus ve Emre karakterleri aynı kişinin inanç bağlamında farklı düşünsel süreçlerini, içsel şüphelerini, yaşamış olduğu gerilimlerini ifade ettiği gibi farklı inançlara sahip iki kişinin karşılıklı sorgulamalarını da sembolize etmektedir. Bir anlamda sadece inançlı ya da inançsız bireyleri temsil etmenin ötesinde, aslında hepimizin içinde zaman zaman çarpışan şüpheleri, umutları, soruları ve arayışları dile getirmektedir. Dolayısıyla amacım belirli bir inancı empoze etmek değil, okuyucuyu kendi hakikatini aramaya teşvik etmeye çalışmaktır. Belki de en önemlisi, inançla şüphe arasındaki uçurumu doldurmak için bir köprü inşa etmeyi başarabilmektir. Bu köprüyü inşa ederken kullandığım yapı taşlarının bir kısmı daha önce yazdığım *Ataizmden Ateizme Tanrı ve Yanılgılar ile Yeni Başlayanlar İçin Din Felsefesi* adlı kitaplarımdan alınan malzemelerden oluşmaktadır.

Düşünce tarihinde karşılıklı etkileşim içinde gelişmiş olan temel meselelere odaklanılan tartışmalarda inanç, doğru/yanlış dikotomilerine indirgenmemekte; aksine onun birey üzerindeki psikolojik, kültürel ve varoluşsal boyutları da dikkate alınarak çok katmanlı bir sorgulama süreci işletilmektedir. Dolayısıyla bu çalışma, sadece teolojik veya felsefi bir metin olmanın ötesinde aynı zamanda çağdaş bireyin zihinsel ve ruhsal dünyasında yankı bulan

sorulara bir karşılık arama çabası olarak da okunabilir. Okuyucu, burada kendi düşünsel konumunu yeniden değerlendirme, farklı görüşleri anlama ve gerekirse yeniden konumlanma fırsatı bulacaktır. Çünkü kitabın bütünsel yapısı, okuyucuyu Tanrı, inanç ve insanlık durumuna ilişkin kadim sorularla modern tartışmalar arasında bir yolculuğa davet etmektedir.

Eserin neredeyse bütününde soru ve arayışları dile getirirken temel kavramsal çerçeve teizm ve ateizm kavramları etrafında şekillenmektedir. Teizm Tanrı'nın varlığını kabul eden ve onun evrenle ilişki içinde olduğunu savunan bir dünya görüşünü ifade ederken, ateizm Tanrı'nın varlığına dair inancı reddeden ya da bu inancı gerekçesiz bulan yaklaşımı temsil etmektedir. Her iki yaklaşım da metafizik varsayımlar, epistemolojik sınırlar ve etik çıkarımlar açısından oldukça farklı öncüllere dayanmaktadır. Bu nedenle kitapta akıl-iman, din-ahlak, kötülük ve teodise, insanın özgürlüğü, din-bilim ilişkisi gibi alt başlıklar da tartışmaların doğal akışı içinde yer almaktadır. Bu başlıklar, salt kuramsal bir aktarım amacıyla değil okuyucunun felsefi sorularla yüzleşmesini ve kendi pozisyonunu sorgulamasını sağlamak amacıyla seçilmiştir. Diyaloglar yalnızca fikir alışverişi sunmakla kalmaz, aynı zamanda karşıt görüşlerin derinlikli biçimde çatıştığı ve zaman zaman birbirine yaklaşarak ortak zeminler aradığı düşünsel sahneler olarak yapılandırılmıştır. Her bir bölüm, düşünce tarihinde iz bırakan argümanlara göndermeler içermekle birlikte günümüzün entelektüel ve kültürel bağlamını da göz ardı etmemektedir. Böylece tarihsel-felsefi birikim ile çağdaş sorular arasında bir köprü kurulması amaçlanmıştır. Diğer yandan her bir tartışma farklı yönleriyle ele alınmakta, hem klasik hem de çağdaş düşünürlerin katkılarıyla zenginleştirilmektedir.

Her çalışmada olduğu gibi eserin ortaya çıkmasını sağlayan, aslında göz önünde olmayan gizli kahramanlar vardır. Bu çalışmanın gizli kahramanları olan, soruların sorulmasında yönlendirici bilgileriyle beni destekleyen sevgili eşime ve eserin yayımlanmasını sağlayan Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları'na teşekkür ediyorum.

Denizli-2025